

การศึกษาการวางยารักษาไข้พิษไข้กาฬตามพระคัมภีร์ตักกะศิลา

The Use of Medicine for Exanthematous Fever in Taxila Scriptures

มัชฌิมา ตุตตะพะ¹ และสุภาละลักษณ ฟักคำ²

Matchima Tutapa¹ and Supalak Fakkham²

¹นักศึกษาลัทธิสุตรวินยาสตมมมหาบัณฑิต สาขาการแพทย์แผนไทยประยุกต์

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา

¹Master of Science program students Applied Thai traditional medicine, Graduate School,

Suan Sunandha Rajabhat University

²มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา

²Suan Sunandha Rajabhat University

Received: December 1, 2023

Revised: March 13, 2024

Accepted: March 20, 2024

บทคัดย่อ

งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาวิเคราะห์ยา และเพื่ออธิบายผลของการใช้ยารักษาไข้พิษไข้กาฬตามทฤษฎีทางการแพทย์แผนไทย เป็นการศึกษาวิจัยเชิงคุณภาพ โดยการวิเคราะห์เนื้อหาจากเอกสาร และการสัมภาษณ์เชิงลึกกลุ่มศึกษาผู้เชี่ยวชาญ 3 กลุ่ม รวม 7 คน ได้แก่แพทย์แผนไทย หมอพื้นบ้าน และบุคลากรทางการแพทย์แผนปัจจุบัน ผลการวิจัยพบว่า ตำรับยาที่ใช้รักษาไข้พิษไข้กาฬตามตำราหลักทางการแพทย์แผนไทย มีจำนวน 7 ขนาน ได้แก่ กลุ่มยากระทุ้งพิษไข้ มี 1 ขนาน คือ ยากระทุ้งแก้หัวดวง หรือยาห้าราก กลุ่มยาแปรไข้ มี 5 ขนาน คือ ยาแปรไข้ ยาประสะกระทุ้งผิวยานอก 2 ขนาน ยาฟันแปรผิวยานอก และยาทั้งกินทั้งพ่น กลุ่มยาครอบไข้ มี 1 ขนาน คือ ยาครอบไข้ตักกะศิลา ในส่วนผู้เชี่ยวชาญ 7 คน มีประสบการณ์ในการใช้ยารักษาผู้ป่วยอาการไข้พิษไข้กาฬ จำนวน 25 ขนาน ได้แก่กลุ่มยากระทุ้งพิษไข้ มีจำนวน 5 ขนาน คือ ฟ้ายะลาโยจโย ยาห้าราก ยาเขียวหอม ยาฝนตัดไข้ และยาทั้งพิษ กลุ่มยาแปรไข้ มี 11 ขนาน คือ ยาจันทลีลา ยาประสะจันทร์แดง ยาประสะเปราะใหญ่ ยาพา ยาถาย ยาฟัน ยาผิวย ยาอัมฤควาที ยาประสะมะแว้งมะนาวน้ำผึ้งเกลือ และน้ำขิง กลุ่มยาครอบไข้ มีจำนวน 9 ขนาน เป็นกลุ่มยารสสุขุมเย็น และสุขุมร้อน คือ ยาจันทฤทัย ยากล่อมนางนอน ยาปรับธาตุ ยาหอมนวโกฐ ยาหอมทิพโอสถ ยาหอมอินทจักร์ ยาธาตubrจวบ ยาหอมเทพจิตร และยาตรีผลา ซึ่งระยะเวลาในการรักษานั้นขึ้นอยู่กับระยะการดำเนินโรค หากอยู่ในช่วงแรกที่แสดงอาการไม่เกิน 3-7 วัน อาจจะใช้เวลารักษา 7-14 วัน แต่หากอาการลุกลามหรือดำเนินไปนานกว่า 7-14 วัน อาจจะต้องใช้เวลารักษาไม่น้อยกว่า 30 วัน และจากหลักการ”กระทุ้งพิษให้สิ้น” ทำให้เกิดความชัดเจนของรูปแบบการรักษาไข้พิษไข้กาฬ 4 ระดับ คือ (1) กระทุ้งพิษสิ้นในช่วงปิตตะสมุฏฐาน (2) กระทุ้งพิษสิ้นในช่วงวาตะสมุฏฐาน หรือเสมหะสมุฏฐาน (3) กระทุ้งพิษสิ้นในช่วงปฐวีสมุฏฐาน และ (4) กระทุ้งพิษไม่สิ้นในช่วงปฐวีสมุฏฐาน การศึกษานี้จะเป็นประโยชน์ต่อความเข้าใจ การถ่ายทอดความรู้ และการประยุกต์ใช้ในการวางแผนรักษาผู้ป่วยที่มีอาการไข้พิษไข้กาฬต่อไป

คำสำคัญ: ไข้พิษไข้กาฬ กระทุ้งพิษ พระคัมภีร์ตักกะศิลา ยาห้าราก

Abstract

The purpose of this research is to study the medicines used to treat exanthematous fever and to explain the results of using medicine according to the theory of traditional Thai medicine. This is a qualitative research study. By studying documents and conducting in-depth interviews with 7 experts: Thai medicine, folk healers, and modern medical personnel. The results of the research found that there are seven medicines used to treat exanthematous fever that appear in the main textbooks of Thai traditional medicine, consisting of the Kratungpid group: Yaharak, the Preakai group: Yapreakai, and the fourth of external skin medicine, the Krobkai group: Yakrobkaitaksila. As for the 7 experts, they have used 25 medicines to treat patients: Andrographis paniculata, Yaharak, Yakhieaw Hom, Yafon, Yatangpid, Chanthalila, Prasachandaene, Prasaphrua Yai, apply medicine, laxative medicine, spray medicine, Amrukawatee, Prasamawaeng, Lemon mixed with honey and salt, ginger juice, Chantaharuthai, Kromnangnon, element-adjusting medicine, Yahom Nawakoth, Yahom Thiposot, Yahom Inthachak, Yatatbanchob, Yahomthepchit, and Triphala. The duration of treatment depends on the progression of the disease. If symptoms are initially showing for no more than 3–7 days, it may take 7–14 days for treatment. But if symptoms continue for longer than 7–14 days, it may take no less than 30 days. And from the principle “Kratungpid Hai Sin” causes the clarity of the treatment pattern at 4 levels: 1. Kratungpid Sin during the Pitta Samutthana; 2. Kratungpid Sin during the Vata Samuddhana or Semha Samuddhana 3. Kratungpid Sin during the Pattavee Samuddhana; and 4. cannot Kratungpid Sin during the Pattavee Samuddhana. This study will be useful for understanding, knowledge transfer, and further application in treating patients.

Keywords: Exanthematous fever, Kratungpid, Taksila Scripture, Yaharak

บทนำ

ประเทศไทยใช้ระบบการแพทย์แผนไทยในการดูแลสุขภาพคนไทยมาแต่โบราณกาล ซึ่งมีหลักฐานทางประวัติศาสตร์มาตั้งแต่ก่อนตั้งกรุงสุโขทัยยาวนานมาจวบจนปัจจุบัน โดยองค์ความรู้การแพทย์แผนไทยนั้นได้รับอิทธิพลจากความเชื่อทางพุทธศาสนาในเรื่องของธาตุสี่และขันธห้า มีความสอดคล้องกับวิถีชีวิตและไม่ขัดต่อขนบธรรมเนียมประเพณีที่ดีงามของคนไทย ซึ่งมีพัฒนาการในการจัดการศึกษา และถ่ายทอดศาสตร์ด้านการแพทย์แผนไทยมาเป็นลำดับ ปัจจุบันมีการก่อตั้งสถาบันการศึกษาต่าง ๆ จัดการเรียนการสอนครอบคลุมเนื้อหาใน 4 สาขา ได้แก่ ผดุงครรภ์ไทย เภสัชกรรมไทย นวดไทย และเวชกรรมไทย ซึ่งสาขาเวชกรรมไทยนั้นเป็นสาขาที่มีความสำคัญที่แสดง

ถึงศักยภาพความเป็นแพทย์แผนไทยที่สามารถให้การดูแลบำบัดรักษาผู้ป่วยด้วยหลักและกรรมวิธีทางการแพทย์แผนไทย ตามองค์ความรู้ที่ได้รับการถ่ายทอดตามพระคัมภีร์แพทย์แผนไทยที่เกี่ยวข้อง (Thai Traditional Medicine Council, 2013)

ในสถานการณ์ปัจจุบันที่โรคระบาดหรือโรคติดต่ออุบัติใหม่มีแนวโน้มสูงขึ้น โดยเฉพาะโรคโควิด 19 ได้สร้างผลกระทบรุนแรงทั้งทางระบบสุขภาพ เศรษฐกิจ สังคม และความมั่นคงของประเทศ สำหรับประเทศไทยนั้น ได้มีการถูกหิวยกหรือรักษาไข้พิษไข้กาฬนั้นมีการใช้องค์ความรู้ภูมิปัญญาตามที่ปรากฏในตำราทางการแพทย์แผนไทยมาเป็นลำดับสืบทอดมาจนปัจจุบันได้แก่ยาห้ารากล เนื่องจากยาห้ารากล เป็นยาตำรับที่มีเครื่องยาน้อย สามารถหาและ

ปลูกได้ทั่วไปในทุกภาคของประเทศไทย จึงนิยมใช้มาถึงปัจจุบัน สมุนไพรที่มีสรรพคุณทางยาได้รับการอนุรักษ์ไว้ในแปลงปลูกส่วนตัวของหมอสมุนไพรและชาวบ้าน และความรู้ด้านนี้ได้ถูกนำไปถ่ายทอดแก่ชาวบ้านและบุคคลผู้สนใจทั่วไป (Bunyen, 2018) ซึ่งยาห้ารากมีชื่อเรียกหลายชื่อได้แก่ยาแก้วห้าดวง ยาเบญจโลกวิเชียร และยาเพชรร่วง (Division of Medical Practice, 1999) และกระทรวงสาธารณสุขได้บรรจุอยู่ในบัญชียาจากสมุนไพรในบัญชียาหลักแห่งชาติ ซึ่งอยู่ในกลุ่มยาแก้ไข้ (National Drug System Development Committee, 2016) โดยได้มีการพัฒนารูปแบบของยาที่สามารถต่อยอดการใช้ให้เหมาะสมกับสภาพการให้บริการทางด้านสุขภาพในปัจจุบัน คือ การเตรียมยาในรูปแบบยาผง และยาแคปซูล ซึ่งยาห้ารากมีฤทธิ์ด้านการอักเสบและลดไข้ และมีฤทธิ์ด้านแบคทีเรียและไวรัส และไม่พบความเป็นพิษต่อเซลล์และอวัยวะของสัตว์ทดลอง (Burusliam, 2020) แพทย์แผนไทยนิยมใช้ยาห้ารากในกรณีที่มีไข้สูง หรือมีไข้ร่วมกับการออกผื่น เนื่องจากยาห้ารากมีรสประธานเป็นรสเย็น มีค่าร้อยละการสลายในตำรับ ในรสผาด ขม จืด เป็น 30 40 30 ตามลำดับ และรสเผ็ดร้อน 0.00 (Nutamakul, 2019) ซึ่งในระบบการแพทย์พื้นบ้านก็ยังมีหมอพื้นบ้านที่นิยมใช้ตำรับยาห้าราก “ยาห้าราก หรือเบญจโลกวิเชียร” ในรูปแบบของยาต้ม ใช้กับโรคไข้ที่มีอาการออกผื่น ไข้หวัดใหญ่ หรือไข้ที่มีอาการปวดข้อ โดยจะเพิ่มการแต่งรสแต่งกลิ่น และสรรพคุณในการบำรุงกำลัง บำรุงหัวใจ โดยใช้เกสรทั้ง 5 ใส่เพิ่มลงไปด้วย (Puangkeaw, 2021) ส่วนตำรับยาอื่น ๆ ซึ่งเป็นยากิน และยาทั้งพันทั้งก้นนั้นยังไม่มีงานวิจัยใดได้เคยศึกษาไว้ การรักษาด้วยศาสตร์การแพทย์พื้นบ้านนั้นนับว่ามีความสำคัญและเป็นที่พึ่งของระบบสุขภาพของชุมชนมาช้านาน แต่มักจะไม่ปรากฏองค์ความรู้ในตำราเรียนต่าง ๆ ดังนั้นผู้วิจัยจึงสนใจศึกษาเรื่องนี้เพื่อเป็นการอธิบายและทำความเข้าใจหลักการและวิธีการวางยารักษาอาการไข้พิษไข้กาฬ ให้เกิดความเข้าใจที่ชัดเจนขึ้นตามหลักทฤษฎีการแพทย์แผนไทยหรือตามหลักสมุฏฐานตรัสรู้โดยผสานองค์ความรู้จากประสบการณ์ของกล่าวถึงการใช้องค์ความรู้ด้านการแพทย์แผนไทยในการรักษาอาการของโรคติดเชื้อบ่อยครั้งขึ้น ซึ่งหากจะอ้างอิงถึงองค์ความรู้แพทย์แผนไทยดั้งเดิมก็นับว่าโรคติดเชื้อหรือโรคอุบัติใหม่นี้มีความสอดคล้องกับอาการโรคตามพระคัมภีร์ตักกเกศิลา ที่ได้กล่าวถึงลักษณะ

อาการไข้พิษไข้กาฬที่คล้ายคลึงกับอาการโรคโควิด 19 ได้แก่ ไข้หวัดน้อย ไข้หวัดใหญ่ มีอาการสะท้อนร้อนสะท้อนหนาว มีน้ำมูก ไอ จาม ปวดศีรษะ อาเจียน ปากเปรี้ยว ปากขม กินข้าวไม่ได้ปากแห้ง ฟันแห้ง ไข้กำเดาน้อย ไข้กำเดาใหญ่ มีอาการแสดงปวดศีรษะมาก ตาแดง ตัวร้อนเป็นเปลว ไอ ปากแห้ง คอแห้ง บางทีผุดเป็นเม็ดเท่ายุ้งกวด ไข้กระโดง แกลบ มีอาการเม็ดผดผื่น คันมาก และไข้ประดงมด มีอาการแสดงปวดศีรษะ ตัวร้อน เชื่อมมัวผุดเหมือนยุ้งกวดทั่วตัว คันแสบร้อน (Department of Thai traditional and Alternative Medicine, 2020) ซึ่งหลักการสำคัญในการรักษานั้นได้กล่าวถึงการกำหนดให้แพทย์ต้องให้ยากระทุ้งพิษไข้ให้สิ้น หากกระทุ้งไม่สิ้นจะเข้าไปกินดับปอด จะเห็นได้ว่า การวางยาเพื่อรักษาไข้พิษไข้กาฬนั้นต้องกระทำด้วยความละเอียดรอบครอบเนื่องจากอาการไข้ส่วนใหญ่ตามพระคัมภีร์ตักกเกศิลาล้วนเป็นไข้ที่มีอาการรุนแรงสูงเสี่ยงที่ผู้ป่วย จะเสียชีวิตได้หากแพทย์รักษาไม่ทันการณ์ หรือการกระทุ้งพิษไม่สิ้น หลักการให้ยาผู้เชี่ยวชาญทั้งแพทย์แผนไทย บุคลากรทางการแพทย์แผนปัจจุบัน และหมอพื้นบ้าน ซึ่งจะเป็นแนวทางในการนำความรู้ไปถ่ายทอดให้กับผู้ศึกษาแพทย์แผนไทย และสามารถใช้เป็นแนวทางประกอบการวางแผนบำบัดรักษาผู้ป่วยที่มีอาการโรคไข้พิษไข้กาฬตามพระคัมภีร์ตักกเกศิลา ต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

เพื่อศึกษาวิเคราะห์ และอธิบายผลของการใช้ยารักษาอาการไข้พิษไข้กาฬตามทฤษฎีทางการแพทย์แผนไทย

แนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้องสมุฏฐานการเกิดโรค

คัมภีร์ธาตุพระนารายณ์ ฉบับโบราณ (ตำราพระโอสถพระนารายณ์) กล่าวถึงสาเหตุการเจ็บป่วยเกิดจากราตุสี่เกิดความเสียสมดุล เหตุธาตุทั้ง 4 เป็นที่ตั้งแห่งกายและอายุ ถ้าธาตุทั้ง 4 มีได้บริบูรณ์แล้วเมื่อใด สมุฏฐานก็จะแปรไปให้กำเนิดแกโรคเมื่อนั้น อันจะแปรปรวนพิการกำเริบ ตามฤดูเดือนวันเวลาอายุที่อยู่ที่เกิดก่อนจึงจะรู้

กำเนิดไข้ แล้วให้รู้สรรพคุณยา และรสยาทั้ง 9 ประการ ก่อน จึงจะประกอบยา วางยา

คัมภีร์สรรพคุณ (แลมหาพิภค) ได้กล่าวถึงที่ตั้งแรกเกิดของโรค “อธิบายว่า กายแห่งบุคคลทั้งหลายนี้ เป็นที่ตั้งแห่งกองสมุฏฐาน สมุฏฐานเป็นที่ตั้งแห่งกองธาตุ ธาตุเป็นที่ตั้งแห่งกองโรค โรคเป็นที่ตั้งแห่งอาหารดังนี้ ถ้าจะแก้ให้แก้ในกองสมุฏฐานเป็นอาทิ ด้วยอรรถว่าสมุฏฐานนี้เป็นรากแก้วแห่งโรคทั้งหลาย”

พระคัมภีร์สมุฏฐานวินิจฉัย ได้กล่าวถึงอาการในช่วงสันนิบาตว่าเกิดจากสมุฏฐานทั้ง 3 คือ ปิตตะสมุฏฐาน วาตะสมุฏฐาน และเสมหะสมุฏฐาน ระคนกันเข้าเป็นพร้อมกัน คือให้ โทษพร้อมกัน จึงเรียกว่าเป็นสันนิบาต กำหนด ปิตตะ มีกำลัง 7 องศา (7 วัน) วาตะมีกำลัง 10 องศา (10 วัน) และเสมหะ มีกำลัง 12 องศา (12 วัน)

ตำราแพทย์แผนโบราณทั่วไป สาขาเวชกรรมไทย เล่ม 1 กองการประกอบโรคศิลปะ ได้กล่าวถึงสมุฏฐานตามลักษณะอาการของโรค กล่าวคือ สมุฏฐานต่าง ๆ ยังมีการจำแนกลักษณะอาการของโรค ซึ่งบังเกิด ณ ที่ทั่วไป ตามอวัยวะร่างกายที่ได้เป็นส่วน ๆ ในอาการ 32 มี เกศา โลมา เป็นต้นนั้น เมื่อโรคบังเกิดขึ้นแก่ร่างกายส่วนหนึ่งส่วนใดท่านเรียกว่า ส่วนนั้นพิการ ดังนี้เรียกว่าบอกสมุฏฐาน คือ ชีที่ เกิดของโรค ฝ่ายธาตุน้ำ ธาตุลม ธาตุไฟ ซึ่งมีหน้าที่ต้องทำ ธุระให้แก่ร่างกาย ที่ท่านได้จำแนกไว้เป็นส่วน ๆ นั้น เมื่อส่วนใดวิปริตผิดไปจากปกติมีโรคภัยบังเกิดขึ้น ท่านก็เรียกว่าส่วนนั้น ๆ พิการ บอกสมุฏฐานด้วยเหมือนกัน แต่การตรวจสมุฏฐานเพื่อให้รู้ว่าไข้ที่ป่วยรายนี้ มีอะไรเป็นสมุฏฐานที่เกิดโรคนั้น ๆ ท่านวางหลักไว้เป็นแบบสำหรับสอบสวนกันหลายทาง ธาตุทั้ง 4 ก็บอกสมุฏฐานได้อย่างหนึ่ง ตามหลักธาตุสมุฏฐาน ฤดู ดิน ฟ้า อากาศ บอกสมุฏฐานได้อย่างหนึ่งตามหลักฤดูสมุฏฐาน อายุของผู้ป่วยบอกสมุฏฐาน เวลาที่ผู้ป่วยและมีอาการปรวนแปรไปต่าง ๆ บอกสมุฏฐานได้อย่างหนึ่งตามหลักกาลสมุฏฐาน ประเทศที่ผู้ป่วยเกิดและป่วยบอกสมุฏฐานได้อย่างหนึ่งตามหลักประเทศสมุฏฐาน การที่แพทย์จะวางยาก็ต้องวางให้ถูกต้องตามสมุฏฐานนั้น ๆ แต่การที่แพทย์ตรวจเห็นคนเจ็บมีอาการเช่นนั้น ๆ แล้วก็เข้าใจว่าเป็นโรคนั้น ๆ เช่น เป็นหวัด เป็นกระษัย เป็นไข้

และวางยาอย่างนั้นไปตามชื่อของโรค เช่นนี้ก็ยังไม่ตรงตามลักษณะสมุฏฐาน เพราะชื่อโรคนั้น ๆ เป็นชื่อที่แพทย์สมมติเรียกกันขึ้น และเรียกกันตามที่เคยพบเห็นต่อ ๆ มา แต่โรคบางอย่างที่นาน ๆ พบ หรือโรค 2 อย่างที่มีอาการคล้ายคลึงกัน แพทย์หลายคนเรียกชื่อไม่ตรงกันก็มี เหตุฉะนั้นในการที่รักษาผู้ป่วยจะอาศัยชื่อเอาตามโรคที่สมมุติเรียกกัน จะนับว่าเป็นหลักฐานแน่นอนย่อมไม่ได้ ถ้าจะรักษาให้ถูกต้องแม่นยำแล้ว ต้องตรวจตราพิจารณาตามสมุฏฐานมาเป็นนัยแหละและแม่นยำกว่า ลักษณะอาการของโรคบอกสมุฏฐาน บรรดาโรคที่มีประจำตัวมนุษย์อยู่บ่อย ๆ นั้น โดยมากย่อมมีอยู่ใน 3 พวก คือ โรคเกิดเพื่อดี เพื่อเสมหะ และเพื่อลม

รস্যากับสมุฏฐานโรค

รস্যาทาการแพทย์แผนไทยนั้นแบ่งเป็น 2 นัย ได้แก่ รস্যาบอกล่าสรรพคุณ คือ “รสาชาติ” ที่สัมผัสด้วยลิ้นและความรู้สึกต่อยา และรস্যที่เป็นความหมายใน “ทางของยา” หมายถึงรสประธาน 3 รส ได้แก่ ร้อน เย็น สุขุม ซึ่งรস্যที่ส่งผลต่อรสประธาน มีดังนี้

รสขม รสฝาด รสมัน รสหวาน รสจืด ทำให้รสประธานเป็นรสเย็น รสเผ็ดร้อน รสเปรี้ยว รสเค็ม รสเมา เปื้อน ทำให้รสประธานเป็น รสร้อน รสหอมเย็น ทำให้รสประธานเป็น ฟ้าทะลายโจร รสที่สัมผัสที่ลิ้น คือ รสขม รสประธานของยาเป็นรสเย็น

จารึกตำรายาวัตราชโอรสอารามราชวรวิหาร กล่าวถึงรস্যที่เหมาะสมในการรักษาไข้พิษไข้กาฬว่า “ชอบแต่ยาเย็น จืด ฝาด เผื่อน ขม” ตำราเวชศึกษา แพทย์ศาสตร์ สังเขป เล่ม 1 พระยาพิศณุประสาทเวช ได้กล่าวถึงรস্যในหมวดที่ 3 ว่าด้วยรู้จักยาสำหรับแก้โรค ให้เอารস্য 3 อย่างนี้ตั้งเป็นประธาน คือ ยารสเย็น จำพวกหนึ่ง ยารสร้อน จำพวกหนึ่ง ยารสสุขุมจำพวกหนึ่ง จะกล่าวไว้พอเป็นสังเขป ดังนี้ คือ (1) ยารสเย็น ได้แก่ยาที่เข้าไปไม่ (ที่ไม่ร้อน) เกสรดอกไม้ สัตตเขา เนาวเขี้ยว และของที่เผาเป็นถ่านแล้วปรุงเป็นยา สำหรับแก้ในทางเตโช เป็นต้น (2) ยารสร้อน ได้แก่ยาที่เข้าเบญจกุล ตรีกุฏ หัสศุน ขิง ข่า ปรุง

เป็นยา สำหรับแก้ทางวาโย (3) ยารสสุขุม ได้แก้ยาที่เข้า โภฐ เพียน กฤษณา กะลำพัก ชะลูด อบเชย ขอนดอก แก่น จันทร์เทศ เป็นต้น ประปรุงเป็นยา อีกทางหนึ่งท่านจำแนกตาม รส เป็น 9 รส คือ (1) รสฝาด สำหรับสมาน (2) รสหวาน สำหรับซึมซาบไปตามเนื้อ (3) รสเมาเบื่อ แก้พิษ (4) รส ขม แก้ทางโลหิต (5) รสเผ็ดร้อน แก้ลม (6) รสมัน ชอบ แก่เส้นเอ็น (7) รสหอมเย็น ทำให้ชื่นใจ (8) รสเค็ม ซาบไป ตามผิวหนัง (9) รสเปรี้ยวกัดเสมหะ ตามตำราเป็น 9 รส ฉะนั้น แต่ควรเติมรสจัดอีกรสหนึ่งสำหรับแก้ทางเสมหะด้วย ยังอีกทางหนึ่ง ท่านจัดตามธาตุทั้ง 4 คือ ว่าธาตุอย่างนั้น พิจารณาใช้ยารสนั้น ๆ แก่ถูกโรค ดังนี้ คือ (1) โรคที่เกิดเพื่อ ปลูก พิจารณา ชอบยารสฝาด รสขม รสหวาน รสเย็น (2) โรค ที่เกิดเพื่อเอาไป พิจารณา ชอบยารสขม รสเปรี้ยว รสเมาเบื่อ (3) โรคที่เกิดเพื่อเตโช พิจารณา ชอบยารสจัด รสเย็น (4) โรค ที่เกิดเพื่อ วาโย พิจารณา ชอบยารสสุขุม รสเผ็ดร้อน

หลักการตั้งตำรับยาไทย

ตัวยาดตรง คือ ยาที่มีสรรพคุณบำบัดโรคและใช้โดย เฉพาะเรื่องอาจจะมีรสขมมาก รสเปรี้ยวมากมีรสเค็มมาก ๆ ไม่อาจจะรับประทานได้มาก เพราะรสไม่อร่อย และโรค แทรกก็มี แพทย์จึงได้หาตัวยาช่วยอีกแรงหนึ่งจะได้รักษา โรคและใช้หายเร็วขึ้น ตัวยาช่วย คือ เมื่อมีโรคแทรก โรค ตาม หรือโรครสสุขุม และยารสเย็น. ยารสประธาน เป็น ความหมายของรสที่จะบอกหน้าที่ หรือทางยาของตำรับ นั้น ๆ หรือยาเดี่ยว เช่น.หลายโรครวมกัน แพทย์ก็ใช้ตัวยาช่วยในการรักษาไอก็มีตัวยากัดเสมหะช่วยด้วย

ยาประกอบ เพื่อป้องกันโรคตามและช่วยบำรุงแก้ ส่วนที่หมอเห็นควร หรืออาจจะใช้เป็นยาคุมฤทธิ์ยาอื่น เช่น ลูกผักชีล้อม ใส่เพื่อแก้อาการไข้ในท้องในยาต่าง ๆ

ตัวยาชุกกลืน ขุรส และแต่งสีของยา หากบางครั้ง การปรุงยารักษาโรคอาจจะมิกกลืนไม่น่ารับประทาน ก็ต้อง อาศัยตัวยาชุกกลืนให้น่ารับประทานหรือบางครั้งอาจมีรสขม มากเกินไป ก็ควรใช้ยาขุรสให้รับประทานได้ง่าย เช่น ควร เติมรสหวานเข้าไปบ้างก็ควรเติม ไข่แต่นั่น สีของยาถ้า มีสีสดก็น่ารับประทาน หรือสีแดงอ่อน ๆ ก็น่ารับประทาน

ข้อมูลทางวิทยาศาสตร์และคลินิก

ยาห้ารากมีฤทธิ์แก้ไข้ แก้ปวด แก้ไข้มาลาเรีย ด้านการอักเสบฤทธิ์ต้านเชื้อจุลชีพ ฤทธิ์ต้านอนุมูลอิสระ ยืนยันถึงประสิทธิภาพและความปลอดภัยไม่เป็นอันตราย ต่อตับในระยะยาว (Burusliam, 2020) นิยมใช้กับโรคไข้ ที่มีอาการออกผื่น ไข้หวัดใหญ่ หรือไข้ที่มีอาการปวดข้อ (Puangkeaw, 2021)

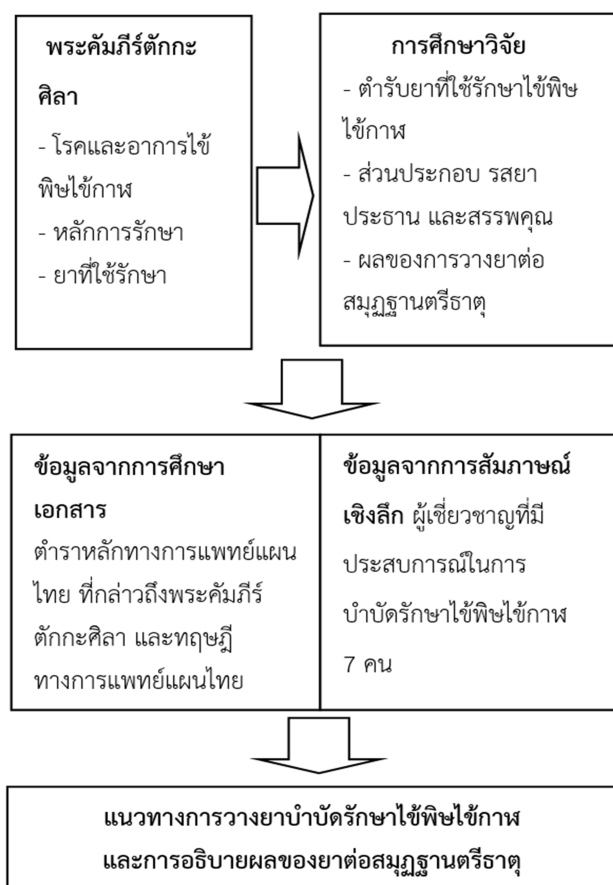
วิธีดำเนินการวิจัย

เป็นกระบวนการวิจัยเชิงคุณภาพ (qualitative research) ใช้วิธีเชิงผสมผสานกระบวนการวิเคราะห์เนื้อหา ประกอบด้วย การศึกษาจากเอกสาร (documentary research) กับวิธีแบบสามเส้า (triangulation) คือ การ สัมภาษณ์เจาะลึก (in-depth interview) กลุ่มศึกษา 3 กลุ่ม โดยได้เอกสารรับรองจริยธรรมการวิจัย จากมหาวิทยาลัย ราชภัฏสวนสุนันทา เลขที่ COA. 20-040/2023 -

ประชากรและกลุ่มศึกษา

กำหนดกลุ่มศึกษาแบบมีเกณฑ์ (criterion sampling) จำนวน 7 คน โดยกำหนดเกณฑ์การคัดเลือกกลุ่มศึกษา เข้าสู่การวิจัย (inclusion criteria) แยกกลุ่มศึกษาเป็น 3 กลุ่ม คือ .กลุ่มที่ 1 แพทย์แผนไทยผู้เชี่ยวชาญด้านเวชกรรม ไทย มีใบประกอบวิชาชีพเวชกรรมไทย มีประสบการณ์ใน การรักษาอาการไข้พิษไข้กาฬ หรือปฏิบัติงานด้านเวชกรรม ไทย ไม่ต่ำกว่า 10 ปี และมีประสบการณ์ในการถ่ายทอด ความรู้ให้กับผู้เรียนในสถาบันการศึกษา จำนวน 3 คน กลุ่ม ที่ 2 หมอพื้นบ้านที่มีใบรับรองหมอพื้นบ้านตามระเบียบ กระทรวงสาธารณสุขว่าด้วยการรับรองหมอพื้นบ้าน พ.ศ. 2562 มีประสบการณ์ในการรักษาอาการไข้พิษไข้กาฬ และ เป็นที่ยอมรับของชุมชน เป็นระยะเวลาไม่ต่ำกว่า 10 ปี ในพื้นที่จังหวัดร้อยเอ็ด จำนวน 1 คน และจังหวัดสิงห์บุรี จำนวน 1 คน กลุ่มที่ 3 แพทย์แผนปัจจุบัน และเภสัชกร แผนปัจจุบัน ที่ได้ศึกษา/อบรม หรือมีการศึกษาวิจัยด้าน การแพทย์แผนไทย/สมุนไพร จำนวน 2 คน

กรอบแนวคิดการวิจัย

ภาพ 1 กรอบแนวคิดการวิจัย

ผลการวิจัย

ส่วนที่ 1 ผลการศึกษาข้อมูลตำรับยา

ตำรับยาที่ใช้บำบัดรักษาไข้พิษไข้กาฬตามพระคัมภีร์ตักกะศิลา จากการรวบรวมข้อมูลในตำราหลักทางการแพทย์แผนไทย 5 เล่ม คือ (1) ตำราเวชศาสตร์ฉบับหลวงรัชกาลที่ 5 (เล่ม 1) (2) ตำราแพทย์ศาสตร์สงเคราะห์ เล่ม 2 พระยาพิศณุประสาทเวช ร.ศ.126 (3) ตำราคัมภีร์แพทย์ไทยแผนโบราณ เล่ม 1 ชุนโสภิตบรรณาธิการ (4) ตำราแพทย์ศาสตร์สงเคราะห์ ภูมิปัญญาทางการแพทย์และมรดกทางวรรณกรรมของชาติ กระทรวงศึกษาธิการ (5) ตำราแพทย์แผนโบราณทั่วไป สาขาเวชกรรมไทย เล่ม 1 กองการประกอบโรคศิลปะ พบว่า มีข้อมูลยาที่ใช้รักษาไข้พิษไข้กาฬ รวมทั้งหมด 7 ขนาน เป็นยารสประชานเย็น จำนวน 5 ขนาน รสเย็นสุขุม จำนวน 1 ขนาน และยารสสุขุมเย็น จำนวน 1 ขนาน ดังนี้ ขนานที่ 1 ยากระทุ้งแก้วห้า

ดวง หรือยาห้าราก เป็นยาจีน มีรสประชานเย็น ประกอบด้วยสมุนไพรร 5 ชนิด คือ รากหญ้านาง รากชิงชี รากมะเดื่อชุมพร รากท้าวยายม่อม และรากคนทา ปรากฏในตำราเล่มที่ 1-5 ขนานที่ 2 ยาประสะกระทุ้งผิวภายนอก มีรสประชานเย็น เป็นยาพ่น ประกอบด้วยสมุนไพรร 3 ชนิด คือ ใบหญ้านาง ใบมะขาม ดินประสิว และน้ำข้าวข้าวเป็นกระสายยา ปรากฏในตำราเล่มที่ 1-4 (พระคัมภีร์ตักกะศิลา) ในส่วนตำราเล่มที่ 4 (คัมภีร์ฉันทศาสตร์) ปรากฏมีสมุนไพรร 4 ชนิด คือ หญ้านาง ใบมะขาม เถาวัลย์เปรียง ดินประสิว (ไม่มีกระสายยา) ส่วนตำราเล่มที่ 5 ปรากฏมีสมุนไพรร 4 ชนิด คือ ใบย่านาง ใบมะขาม เถาวัลย์เปรียง ดินประสิว และน้ำข้าวข้าวเป็นกระสายยา ขนานที่ 3 ยาทั้งกินทั้งพ่น มีรสประชานเย็น ประกอบด้วยสมุนไพรร 3 ชนิดคือ รากมูลกาแดง และเถาหญ้านาง ดินประสิว และน้ำข้าวข้าวเป็นกระสายยา ปรากฏในตำราเล่มที่ 1-4 (พระคัมภีร์ตักกะศิลา) ในส่วนตำราเล่มที่ 4 (คัมภีร์ฉันทศาสตร์) ปรากฏมีสมุนไพรร

จำนวน 3 ชนิด ได้แก่ รากผักข้าว รากขี้กาแดง และดินประสิว (ไม่มีกระสายยา) ส่วนตำราเล่มที่ 5 ปรากฏมีสมุนไพร จำนวน 4 ชนิด ได้แก่ แกะขี้กาแดง แกะย่านาง รากผักข้าว ดินประสิว และน้ำขาวข้าวเป็นกระสายยา ขนานที่ 4 ยาทั้ง กินทั้งพ่น มีรสประธานเย็น ประกอบด้วยสมุนไพร 4 ชนิด คือ ใบทองหลางใบมน เปลือกทองหลางใบมน ข้าวสาร และดินประสิว (ไม่มีกระสายยา) ปรากฏในตำราเล่มที่ 1 2 4 และ 5 ส่วนตำราเล่มที่ 3 ปรากฏมีสมุนไพร 4 ชนิด คือ ใบทองหลางใบมน เปลือกทองหลางใบมน ข้าวสาร ดิน ประสิว และน้ำขาวข้าวเป็นกระสายยา ขนานที่ 5 ยาแปรรูป เป็นยากิน มีรสประธานเย็นสุขุม ประกอบด้วยสมุนไพร 11 ชนิด คือ ใบมะยม ใบคนที่สอ ใบมะนาว ใบหมากผู้ ใบหมากเมีย หล้าแพรก ขมิ้นอ้อย ใบมะกรูด ใบมะเฟือง ใบมะตูม หล้าปากควาย และน้ำขาวข้าวเป็นกระสายยา ปรากฏในตำราเล่มที่ 4 (คัมภีร์ฉันทศาสตร์) และเล่มที่ 5 ขนานที่ 6 ยาพ่นแปรรูปภายนอก มีรสประธานเย็น เป็นยา พ่น ประกอบด้วยสมุนไพร 4 ชนิด คือ รังหมาว่าที่ค้างแรม ปี หล้าแพรก หล้าปากควาย ใบมะเฟือง และน้ำขาวข้าว เป็นกระสายยา ปรากฏในตำราเล่มที่ 4 (คัมภีร์ฉันทศาสตร์) และเล่มที่ 5 ขนานที่ 7 ยาครอบไข้ตักกะศิลา เป็นยากิน มีรสประธานสุขุมเย็น ประกอบด้วยสมุนไพร 14 ชนิด คือ จันทน์แดง ใบสวาด จันทน์ขาว หัวคัลลา รากสะแก ราก ผักข้าว แกะย่านาง กฤษณา ขอนดอก พิมเสน และน้ำขาวข้าว เป็นกระสายยา ปรากฏในตำราเล่มที่ 4 (คัมภีร์ฉันทศาสตร์) และเล่มที่ 5 (ตาราง 1)

ตำรับยาจากองค์ความรู้ของผู้เชี่ยวชาญ 7 คน มี การใช้ยารักษาผู้ป่วยอาการไข้พิษไข้กาฬ จำนวน 25 ขนาน จัดเป็นกลุ่มยากระทุ้งพิษไข้ ซึ่งเป็นยารสเย็น จำนวน 5 ขนาน กลุ่มยาแปรรูปใช้ ซึ่งเป็นยารสเย็นสุขุม สุขุมเย็น และ สุขุมร้อน จำนวน 11 ขนาน กลุ่มยาครอบไข้ (และลมปลาย ไข้) ซึ่งเป็นยารสสุขุมเย็น และสุขุมร้อน จำนวน 9 ขนาน ดังนั้น กลุ่มยากระทุ้งพิษไข้ จำนวน 5 ขนาน: ฟ้าทะลายโจร ยาห้าราก ยาเขียวหอม ยาฝนตัดไข้ และยาทั้งพิษ กลุ่มยา แปรรูป จำนวน 11 ขนาน: ยาจันทลีลา ยาประสะจันทร์แดง ยาประสะเปราะใหญ่ ยาทา ยาถ่าย ยาพ่นพร้อม คาถา 2 ขนาน ยาอัมฤคยาที่ ยาประสะมะแว้ง น้ำผึ้งผสม มะนาวเกลือ และน้ำขิง กลุ่มยาครอบไข้ (และลมปลาย

ไข้) จำนวน 9 ขนาน: ยาจันทฤทัย ยากล่อมนางนอน ยา ปรับธาตุ ยาหอมนวโกฐ ยาหอมทิพโอสถ ยาหอมอินทจักร์ ยาธาตุบรรจบ ยาหอมเทพจิตร และตรีผลา ส่วนประกอบ ของยาเป็นไปตามประกาศกระทรวงสาธารณสุขว่าด้วยยา สามัญประจำบ้านแผนโบราณ พ.ศ.2556 ยกเว้นตำรับยา ของหมอพื้นบ้าน กล่าวคือ ยาฝนแก้ไข้ทั้งปวง ประกอบด้วย หวดข่าน้อย (มะหุดน้อย) หวดข่าใหญ่ (มะหุดใหญ่) พญามือฤทธิ์ (ตึงตัน) พญามือเหล็ก โพงผีแดง (นมสวรรค์ ดอกแดง) โพงผีขาว (นมสวรรค์ดอกขาว) ข่อยदान (ข่อย หิน หรือพุดผา) แขนพันชั้น (หนาวเดือนห้า) ชิงไคตัน (เทพ ทาโร) ยาทั้งพิษ ประกอบด้วย รากมะนาว ย่านางแดง ไม้ ฮางฮ้อน (ยางร้อน/พญาไฟ) ยาทา ประกอบด้วยเปลือก ไม้ประดู่ รากสมัดใหญ่ เปลือกเค็ง เปลือกกระโดน เปลือก ตากวง (กำแพงแก้วขึ้น) เปลือกพะยอม ยาถ่าย ประกอบด้วย ตาไก่ (กำแพงเจ็ดชั้น) ตากวง (กำแพงแก้วขึ้น) ยาปรับ ธาตุ ประกอบด้วย ข่า กระเทียม ใบส้มเสี้ยว แก่นขี้เหล็ก ใบ มะกา ดอกบัวหลวง พิกุล บุนนาค สารภี มะลิ ผางเสน ข้าว เย็นเหนือ ข้าวเย็นใต้ ดอกคำฝอย แสมทะเล แสมสาร ใบ ข้าวหลอ ยาตา สารส้ม กำมะถันเหลือง ยาพ่น ประกอบด้วย ข่า สุรา 40 ดีกรี ซึ่งในจำนวนยา 25 ตำรับนี้ แพทย์แผน ไทยมีความถี่ในการใช้ยาร้อยละ 80-90 จำนวน 4 ขนาน ได้แก่ ฟ้าทะลายโจร ยาห้าราก ยาเขียวหอม และยาจันทลีลา ส่วนแพทย์แผนปัจจุบันและเภสัชกรแผนปัจจุบันใช้ยา 3 ขนาน ได้แก่ ฟ้าทะลายโจร จันทลีลา และเขียวหอม ใน ความถี่เท่ากัน) ยาที่ใช้บ่อยความถี่ร้อยละ 30-50 จำนวน 14 ขนาน ได้แก่ ยาประสะจันทร์แดง ประสะเปราะใหญ่ จันทฤทัย ยาธาตุบรรจบ ยานวโกศ ยาทิพโอสถ ยาหอม เทพจิตร ยากล่อมนางนอน ยาหอมอินทจักร์ ยาอัมฤคยาที่ ยาประสะมะแว้ง ยาตรีผลา มะนาวน้ำผึ้งเกลือ และน้ำ ขิง ส่วนหมอพื้นบ้านมีความถี่ในการใช้ยาร้อยละ 80-100 จำนวน 6 ขนาน ได้แก่ ยาฝนแก้ไข้ทั้งปวง ยาพ่น/ยาเป่า ลม ยาปรับธาตุ ยาทั้งพิษ ยาทา ยาพ่น และร้อยละ 50 จำนวน 1 ขนาน ได้แก่ ยาถ่าย (ตาราง 2)

ส่วนที่ 2 ผลการศึกษาและตรีธาตุสมุฏฐาน

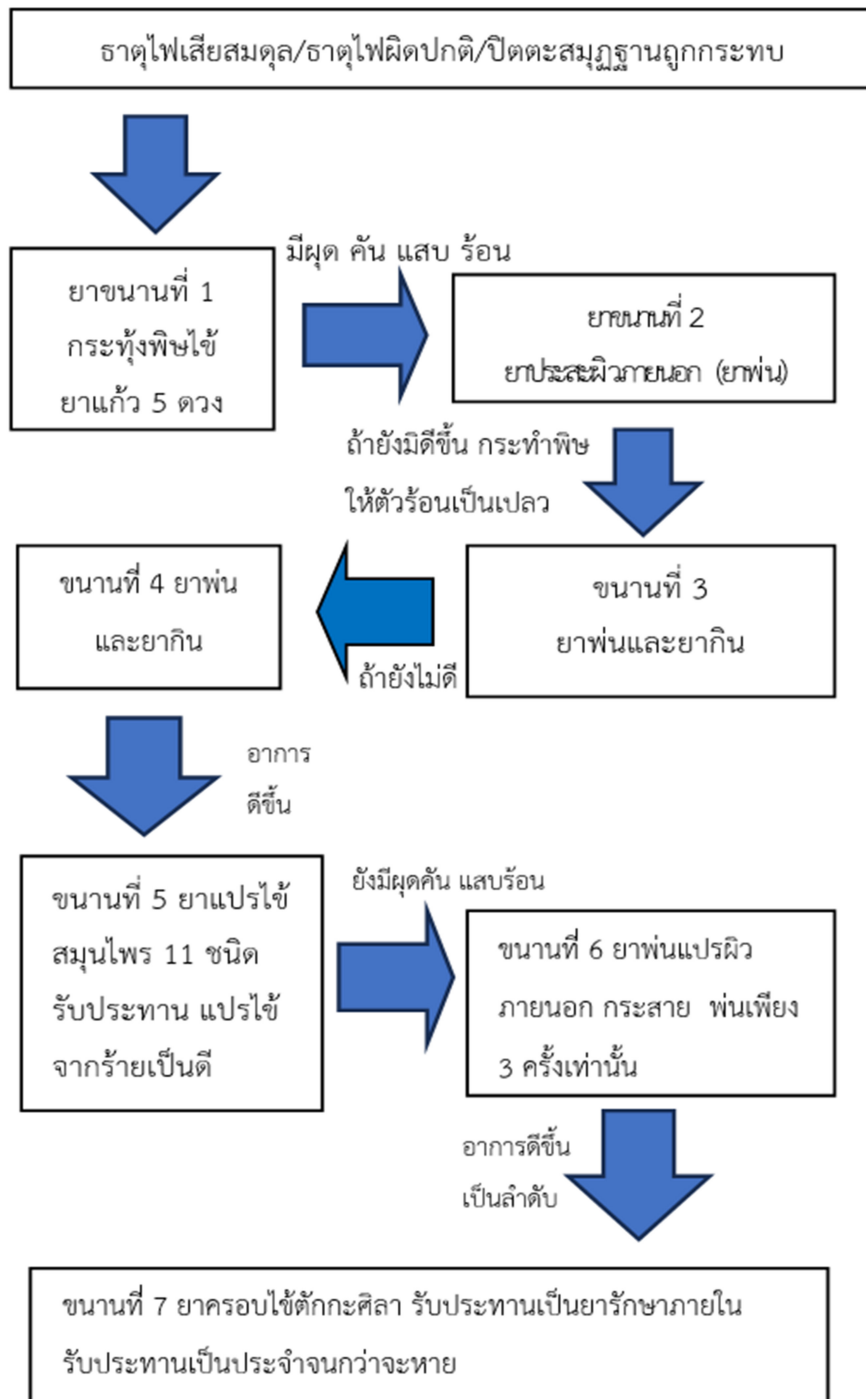
ตำราหลักทางการแพทย์แผนไทยได้มีกล่าวถึง ยา 7 ขนาน และกระบวนการรักษา 3 ขั้นตอน ได้แก่ ขั้นตอน ที่ 1 กระทุ้งพิษไข้ ขั้นตอนที่ 2 แปรรูป และขั้นตอนที่ 3

ครอบไข้ ซึ่งสมุนไพรที่เป็นส่วนประกอบในยาทั้ง 7 ขนาน นั้น เป็นองค์ความรู้ที่มีการจัดระบบให้มีการใช้ที่สอดคล้อง กับกระบวนการรักษา กล่าวคือ ในขั้นตอนการกระตุ้นพิช ใช้นั้น จะต้องใช้ยากระตุ้นขนานที่ 1 คือ แก้วห้าดวง หรือ หรือยาห้าราก มีรสประธานเป็นรสเย็น สามารถแก้ในทาง เตโชธาตุ แก้ไข้พิษ ไข้กาฬ ดับพิษร้อน ทำให้ร่างกายเกิด ความรู้สึกเย็น ลดความร้อนในร่างกาย เป็นการแก้ความ ผิดปกติของเตโชธาตุที่กระทบต่อปิตตะสมุฏฐาน ขั้นตอน แปรไข้ ไข้ยาพ่น/ยาทั้งกินทั้งพ่นขนานที่ 2 3 4 และ 6 เป็นยารสประธานเย็น เพื่อเป็นการแปรผิวยานอก ลด ความร้อน เกิดความรู้สึกเย็นที่ผิวหนัง ลดอาการแสบร้อน คัน การแทรกดินประสิวช่วยกระจายวาตะให้ขับพิษได้ ดี และใช้ยาแปรไข้ขนานที่ 5 มีรสประธานเป็นยารสเย็น สุขุม ช่วยแปรไข้จากร้ายเป็นดี คือสามารถแก้ความ ผิดปกติของเตโชธาตุที่กระทบต่อวาตะสมุฏฐาน และเสมหะ สมุฏฐาน ขั้นตอนสุดท้ายคือขั้นตอนครอบไข้ ไข้ยาขนานที่ 7 ยาครอบไข้ตัดกษะศิลา มีรสประธานเป็นรสสุขุมเย็น ช่วย รักษาและบำรุงภายใน ซึ่งหมายถึงการรักษาความผิดปกติ ของเตโชธาตุ วาโยธาตุและอาโปธาตุที่กระทบต่อปฐวีธาตุ ภายใน เช่น ตับ ปอด หัวใจ ลำไส้ (ภาพ 2) สำหรับการรักษาโรคไข้พิษไข้กาฬของผู้เชี่ยวชาญที่เป็นแพทย์แผนไทย ด้านเวชกรรมไทย มีการพิจารณาการวางยาตามการดำเนิน โรค หรือตามสมุฏฐานตรีธาตุ โดยเริ่มมองจากสาเหตุของ โรคที่เกิดจากพิษ กริสะ หรือเชื้อโรค เข้าไปกระตุ้นระบบ ปิตตะหรือเตโชธาตุให้มีความผิดปกติ หรือเรียกว่าเป็นช่วง ของชาตเตโช หรือ สมุฏฐานปิตตะ หรือ กำเดาโลหิต หรือ ไข้เพื่อโลหิต หรือ ไข้เพื่อปิตตะ หรือ ไข้เข้าสู่ธาตุไฟ หรือ ไข้เอกโทษส่งผลให้ไฟชีณคคิกำเริบเพื่อทำลายพิษ จากนั้น กระทบต่อไฟสันตปัคคี และปริทัยหคคิ เกิดมวลกำเดาในรูป ธาตุไฟ ทำให้มีอาการไข้ ตัวร้อน ปากคอแห้ง นอนไม่หลับ มีตุ่มผื่น แสบร้อน ซึ่งในช่วงนี้ต้องมีการใช้ยากระตุ้นพิชไข้ หรือรพิชไข่ออก โดยใช้ยารสเย็น เพื่อลดกำเดาของมวล แห่งเตโชในระบบปิตตะ/กระตุ้นพิชในโลหิต ช่วยดับพิษ ในโลหิต/ลดพิษโลหิตกำเดาที่เกิดจากปิตตะสมุฏฐาน/แก้ พิษ หรือขับพิษในระบบโลหิต แก้ไขสมุฏฐานปิตตะ ต่อ มาอาจส่งผลกระทบต่อวาโยธาตุ และอาโปธาตุ โดยอาจ จะกระทบต่อวาโย หรืออาโปก่อนก็ได้ตามสมุฏฐานโรค ของผู้ป่วย หากกระทบวาโย หรือที่เรียกว่าช่วง จรณวาโย หรือ ไข้ทวันโทษ (วาโยแทรก) หรือสมุฏฐานวาตะ หรือลุม

โลหิต หรือ ไซเพอวาตะ หรือไซ้เข้ารูปธาตุลม อาจกระทบให้
ลมอันคัมภีรานุสาวิธา อัจฉิมวาตา อัจฉิมวาตา กุณิสยาตา
โกฐาสยาตา มีการกำเริบ เกิดมวลกำเคาในรูปธาตุลม ส่ง
ผลให้เกิดอาการ ปวดเมื่อย อ่อนเพลีย ใจสั่น ไอ คลื่นไส้
อาเจียน ท้องเสีย ปวดศีรษะ ตุ่ม ผื่น คัน แสบร้อน ในช่วง
นี้ต้องมีการใช้ยาแปรไซ้ รสเย็นสุขุม เพื่อล่อมวาตะไม่ให้
กระทบธาตุไฟ หากกระทบต่ออาโปหรือที่เรียกว่าช่วง จรณอาโป
หรือไซ้ทวันโทช (อาโปแทรก) หรือสมุฏฐานเสมหะ หรือลม
โลหิต หรือไซ้เพื่อเสมหะ หรือไซ้เข้ารูปธาตุน้ำ อาจกระทบ
ให้สังขานิกา เสมหะ เซโฟ โลหิตัง วสา บุพโพ เสโทกำเริบ
เกิดมวลกำเคาในรูปธาตุน้ำ ทำให้มีอาการ น้ำมูก เสดด
เลือด น้ำเหลือง น้ำหนอง เหงื่อตก ท้องเสีย ในช่วงนี้ต้องมี
การใช้ยาแปรไซ้ รสเย็นสุขุม และยาตามอาการแทรก เพื่อ
ล่อมเสมหะไม่ให้กระทบธาตุไฟ ต่อมาหากกระทบถึงปฐวี
เรียกว่าช่วงจรณปฐวี หรือไซ้สันนิบาต หรือสมุฏฐานปฐวี
หรือไซ้เพื่อปฐวี หรือไซ้เข้ารูปธาตุดิน เกิดมวลกำเคาในรูป
ธาตุดิน อาจกระทบต่อ อันตัง ยกนัง ทหยัง ปับผาสัง ปิหัง
วักกัง เกิดกาฬหรือฝีภายใน ให้มีอาการหอบเหนื่อยหายใจ
ลำบาก ไข้ตัวเหลืองตาเหลือง อาเจียน และถ่ายเป็นโลหิต
คลั่งเพ้อเจรจาไม่รู้สีกตัว อุจจาระธาตุพิการ ถ่ายเสลดโลหิต
เน่าเหม็น บิดปวดมวน ภาพลวงตบภาพกินปอดกาฬกินไส้
เม็ดผื่น รอยไหม้เกรียม ตุ่มก้อนผุดตามร่างกาย กินอวัยวะ
ภายใน อาการลูกกลมเรื้อรัง เกิดมี 5 ประการ ซึ่งในช่วงนี้
ต้องมีการใช้ยาครอบไซ้ รสสุขุมเย็น เพื่อลดไซ้ที่เข้ารูปธาตุ
ดิน และบำรุงธาตุดิน แต่เมื่อหายจากอาการไซ้แล้วผู้ป่วย
อาจยังมีอาการติดค้างในช่วงปลายไซ้ เช่นอ่อนเพลีย ท้อง
อืดเฟ้อ หนักเนื้อหนักตัว จะต้องใช้ยาแก้ลมปลายไซ้เพิ่มเติม
ในขั้นตอนการครอบไซ้ด้วย ได้แก่ยาหอมต่าง ๆ ที่มีรสสุขุม
เย็น หรือสุขุมร้อน ที่จะช่วยปรับสมดุลที่ยังติดค้างอยู่
ส่วนแพทย์แผนปัจจุบันและผู้เชี่ยวชาญที่เป็นเภสัชกรแผน
ปัจจุบันที่มีการศึกษาด้านสมุนไพรหรือการแพทย์แผนไทย
ยึดหลักการใช้ยาตามฤทธิ์ของสารที่มีอยู่ในสมุนไพร ที่ช่วย
ให้ผู้ป่วยให้หายเป็นปกติได้ ได้แก่ ฤทธิ์ฆ่าเชื้อ ฤทธิ์ต้านการ
อักเสบ และฤทธิ์ที่ช่วยกระตุ้นการสร้างภูมิคุ้มกันในร่างกาย
เช่น ฤทธิ์ของสาร Andrographolide ในฟ้าทะลายโจรที่มี
ฤทธิ์ยับยั้งเชื้อไวรัส และต้านการอักเสบ สารสำคัญในบอ
ระเพ็ดช่วยกระตุ้นการสร้างภูมิคุ้มกันในร่างกาย ซึ่งผู้ป่วย
มีความจำเป็นต้องรับประทานยาให้ต่อเนื่อง ส่วนหมอพื้นบ้าน
2 ท่าน จากจังหวัดร้อยเอ็ด และจังหวัดสิงห์บุรี เชื่อว่า

ใช้พิษใช้กาฬ เกิดจากเลือดลม และสิ่งแวดลอม มีการใช้ยา 1- 3 ขนาน รักษาผู้ป่วยให้ดีขึ้นจนหาย ได้รับความเชื่อมั่นศรัทธาจากคนในชุมชนและผู้ป่วยมาไม่ต่ำกว่า 10 ปี ทั้งนี้หมอพื้นบ้านทั้งสองคนไม่เคยรู้จักองค์ความรู้ตามพระคัมภีร์ตักกะศิลา ระยะเวลาในการรักษาขึ้นอยู่กับระยะ

การดำเนินโรค หากอยู่ในช่วงแรกที่แสดงอาการไม่เกิน 3-7 วัน อาจจะใช้เวลารักษา 7-14 วัน แต่หากอาการลุกลามหรือดำเนินไปนานกว่า 7-14 วัน อาจจะต้องใช้เวลารักษาไม่น้อยกว่า 30 วัน (ภาพ 2)

ภาพ 2 แสดงกลไกและกระบวนการรักษาใช้พิษใช้กาฬ.ตามตำราหลักทางการแพทย์แผนไทย

ตาราง 1

แจกแจงตัวรับยา และรสประธานของยารักษาไข้พิษไข้กาฬที่ปรากฏในตำราหลักทางการแพทย์แผนไทย

ชื่อตำรา	ชื่อตำรับยา รูปแบบยา ส่วนประกอบ วิธีใช้				
	ยาแก้หัวดวง (ยากิน)	ยาประสะผิวภายนอก (ยาพ่น)	ยาพ่นภายนอก (ยาพ่นและยากิน)	ยาประใช้ (ยากิน)	ยาพ่นเปลี่ยนภายนอก (ยากิน)
1.เวชศาสตร์ฉบับหลวง ร.5 เล่ม 1 พ.ศ.2413	รากคนทา 1 รากท้าว ยาม่อม 1 รากชิงชี 1 รากมะเดื่อ 1 รากหญ้านาง 1 ยาพ่นนี้เอาเสมอภาคต้มให้กิน	ใบหญ้านาง 1 ใบมะขาม 1 เอาเสมอภาคเอาน้ำประสวี่ใส่ แต่พอสมควรละลาย น้ำชาข้าวพ่น	รากมูลกแดงทั้งใบทั้ง ราก 1 เอากหญ้านาง ทั้งใบทั้งราก เอาเสมอภาค แทรกดินประสวี่ ละลายด้วยน้ำชาข้าวพ่นทั้งกินทั้งพ่น	ใบทองหลางใบมน เปลือกทองหลางใบมน เข้าสาร (ข้าวสาร) เอาเสมอภาคแทรกดินประสวี่ทั้งกินทั้งพ่น	-
2.แพทย์ศาสตร์ สงเคราะห์เล่ม2 พระยาพิศณุฯ ร.ศ.126	รากคนทา 1 รากท้าว ยาม่อม 1 รากชิงชี 1 รากมะเดื่อ 1 รากหญ้านาง 1 ยาพ่นนี้เอาเสมอภาคต้มให้กิน	ใบหญ้านาง 1 ใบมะขาม 1 เอาเสมอภาคเอาน้ำประสวี่ใส่ แต่พอสมควรละลาย น้ำชาข้าวพ่น	เอากชิกแดงทั้งใบทั้ง ราก 1 เอากหญ้านางทั้งใบทั้งราก 1 เอาเสมอภาคแทรกดินประสวี่ ละลายด้วยน้ำชาข้าวพ่นทั้งกินทั้งพ่น	ใบทองหลางใบมน 1 เปลือกทองหลางใบมน 1 ข้าวสารด้วย เอาเสมอภาคแทรกดินประสวี่ทั้งกินทั้งพ่น	-
3.คัมภีร์แพทย์ไทย แผนโบราณ เล่ม 1 ชุนโสธิตบรรณลักษณ์	รากคนทา รากเท้า ยาม่อม รากชิงชี รากมะเดื่อชุมพร รากหญ้านาง เอาเสมอภาค ต้มให้กิน	ใบหญ้านาง ใบมะขาม เอาเสมอภาค เอาน้ำประสวี่พอดวร บด ละลายน้ำชาข้าวพ่น	รากแลใบชิกแดงหญ้านางทั้งรากแลใบ เอาเสมอภาคแทรกดินประสวี่ บดละลายน้ำชาข้าวพ่น	ใบทองหลางใบมน เปลือกทองหลางใบมน ข้าวสาร เอาเสมอภาค แทรกดินประสวี่ บด ละลายน้ำชาข้าวพ่น	-
4.ตำราแพทย์ศาสตร์ สงเคราะห์ ภูมิปัญญาทางการแพทย์และมรดกทางวรรณกรรมของชาติ กระทรวงศึกษาธิการ(พระคัมภีร์ ตักศิลา)	รากคนทา 1 รากท้าว ยาม่อม 1 รากชิงชี 1 รากมะเดื่อ 1 รากหญ้านาง 1 ยาพ่นนี้เอาเสมอภาคต้มให้กิน	ใบหญ้านาง 1 ใบมะขาม 1 เอาเสมอภาค เอาน้ำประสวี่ใส่ แต่พอสมควรละลาย น้ำชาข้าวพ่น	เอากชิกแดงทั้งใบทั้ง ราก 1 เอากหญ้านางทั้งใบทั้งราก 1 เอาเสมอภาคแทรกดินประสวี่ ละลายด้วยน้ำชาข้าวพ่นทั้งกินทั้งพ่น	ใบทองหลางใบมน 1 เปลือกทองหลางใบมน 1 ข้าวสารด้วย เอาเสมอภาค แทรกดินประสวี่ทั้งกินทั้งพ่น	-

ตาราง 1 (ต่อ)

ชื่อตำรับยา รูปแบบยา ส่วนประกอบ วิธีใช้						
ชื่อตำรา	ยาแก้หวัดหวง (ยากิน)	ยาประสมผิวภายนอก (ยาพ่น)	ยาพ่นภายนอก (ยาพ่นและยากิน)	ยาพ่นและยากิน (ยาพ่นและยากิน)	ยาแปะใช้ (ยากิน)	ยาครอบใช้ทั้งศีรษะ (ยากิน)
(คัมภีร์ฉันทศาสตร์)	รากเท้ายายม่อม มะเดื่อ ทุ้มพร อีกรากคนทา ซึ่งชี่ น้ำนอง ให้ต่อตำรา ปู เจ้าเขาเขียว หย่านางแล นานา ยาตรีสรพวยให้เอา เสมอกัน ต้มให้กิน	หย่านางใบมะขาม วัลย์ เบี่ยงเอามา ต้มประสลิว แทรกยา พ่นผุดทั้งใจ	รากปักเข้า ชักแฉ่งใส่ แทรกดินประสลิว พ่นผุดลงไป	-	ใบมะขาม มะเดื่อทั้งคู่ มะยมให้หา มะเฟือง มะกรูด มะนาวแลนา คน ที่ส้อมมา หย่าพริกปากควาย มะตูมเอาใบ ขมิ้น อ้อยไธร์ คิริยาทั้งหลาย เสมอภาคหมุด บดป่น ละลาย น้ำชาวกวักกิน หาย แปรร้ายเป็นดี	จันหนแดงจันทน์ขาว ใบ สวาดหัวคัลล้า จันทน์คุดคา สะแกจิงจำ พักเข้าเข้า ไหม พักหวาน(ผักหวาน) บ้านไธร์ พิมเสนแทรกนำ หย่านางมะนาว สู่เจ้าจ้งจำ เสมอภาคเอาน้ำ ชาวกวัก ละลาย เปียกภายใน กิน ประจักษ์ (ประจักษ์) กว่า จะถอยคลาย
5.ตำราแพทย์แผนโบราณทั่วไป สาขาเวชกรรมไทย เล่ม 1 กองประกอบโรคติดต่อ	1. รากชิงชี่ 2. ราก ย่านาง 3. รากคนทา 4. รากท้ายายม่อม 5. รากมะเดื่อชุมพร ยา ทั้งนี้เอาลิ้งละเสมภาค ทั้งนี้รับประทานครั้งละ 2-3 ช้อนโต๊ะ ท่างกัน ประมาณ 3 ชม.ต่อครั้ง	1. ใบย่านาง 2. ใบ มะขาม 3. เอารัลย์เปรียง ยาทั้งนี้ เอาหนักลิ้งละ เสมอภาค บดแทรกดิน ประสลิว ละลายน้ำชาวกวัก พ่น	1. ใบทองหลางใบมน 2. เปลือกทองหลางใบมน 3. ขี้สาหร่าย ยาทั้งนี้ เอา หนักลิ้งละเสมภาค บด แทรกดินประสลิว ทั้งพ่น	1. ใบมะขาม 2. ใบ คนทีสอ 3. ใบมะนาว 4. ใบพริก 5. หย่าพริก 6. ขมิ้นน้อย 7. ใบ มะกรูด 8. ใบมะเฟือง 9. ใบมะตูม 10. ใบพริก 11. หย่าปากควาย ยาทิ้งนี้ หนักลิ้งละเสมภาค บดละลายน้ำชาวกวัก รับประทานแปรไว้	1. รังหมาว่าที่ค้างแรมปี 2. หย่าพริก 3. หย่า ปากควาย 4. ใบมะเฟือง ยาทิ้งนี้ หนักลิ้งละเสมภาค บดป่นเม็ด เอาน้ำ ชาวกวักเป็นกระสาย พ่น เพียง 3 ครั้งเท่านั้น	1. จันหนแดง 2. ใบสวาด 3. จันทน์ 4. รากลิ้งจ้อ 5. ใบผักหวานบ้าน 6. ใบ มะนาว 7. กระล้าพัก 8. จันทน์ขาว 9. หัวคัลล้า 10. รากสะแก 11. ราก พักขาว 12. ถาย่านาง 13. กฤษณา 14. ขอนดอก ยา ทั้งนี้ หนักลิ้งละเสมภาค บดแทรกพิมเสนพอควร ใช้ชาวกวักเป็นกระสาย รับประทานเป็นยารักษา ภายใน รับประทานเป็น ประจักษ์จนกว่าจะหาย
รสประธาน	เย็น	เย็น	เย็น	เย็น	เย็น	สุขุมเย็น
กลุ่มยา	กระทุ้งพิษไข้	แปรไข้	แปรไข้	แปรไข้	แปรไข้	ครอบไข้

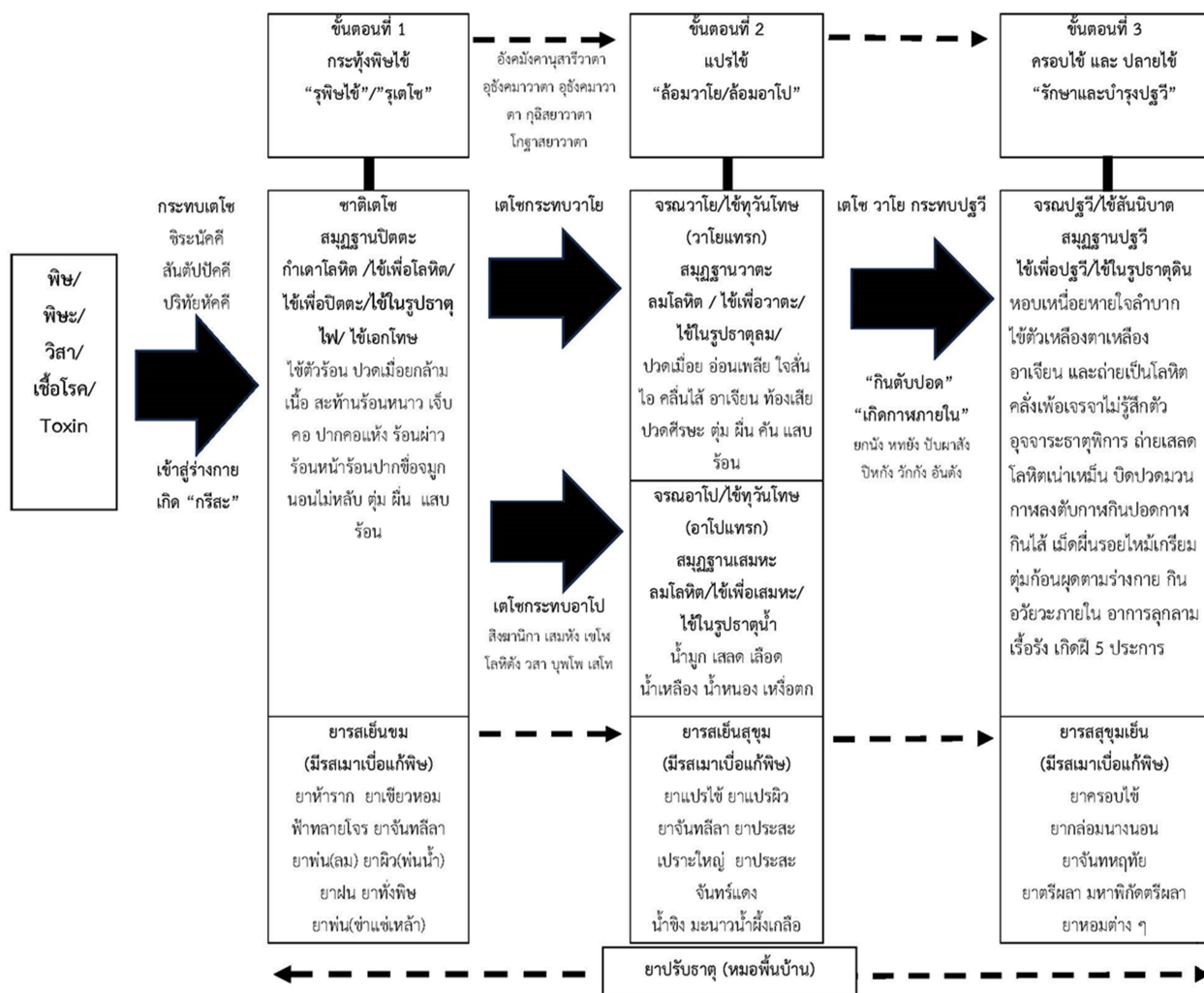
ตาราง 2

ตารางแสดงการวิเคราะห์สรุปลยา สรรพคุณ และการจัดกลุ่มยา ตามองค์ความรู้ของผู้เชี่ยวชาญ

ลำดับ	ชื่อยา	รสประฐาน	รูปแบบยา	กลุ่มยา	ข้อบ่งใช้ยา	ความถี่ในการใช้ยา
1	ฟ้าทะลายโจร	เย็น	ยาบดเป็นผงบรรจุแคปซูล	กระทุ้งพิษไข้	ใช้กับผู้ป่วยที่มีอาการไข้ร่วมกับเจ็บคอ หรือใช้ร่วมกับยาต้านการอักเสบในกรณีไข้พิษ	ร้อยละ 90
2	ห้าราก	เย็น	ยาบดเป็นผงบรรจุแคปซูล	กระทุ้งพิษไข้	ใช้กับผู้ป่วยที่มีอาการไข้สูง หรือใช้ร่วมกับยาลดไข้	ร้อยละ 80
3	เทียนหอม	เย็นสุขุม	ยาบดเป็นผง ชงละลายน้ำดื่ม หรือผสมน้ำมันโคมไฟ	กระทุ้งพิษไข้	ใช้กับผู้ป่วยที่มีอาการไข้สูง หรือใช้ร่วมกับยาลดไข้ อานาจใช้หลังจากใช้ยาห้าราก หรือใช้แทนยาห้าราก	ร้อยละ 80
4	จันทลีลา	เย็นสุขุม	ยาบดเป็นผงบรรจุแคปซูล	แปรไข้	ใช้กับผู้ป่วยที่มีอาการไข้สูง หรือใช้ร่วมกับยาลดไข้ หลังจากใช้ยาห้าราก หรือใช้สำหรับอาการไข้ทั่วไป	ร้อยละ 80
5	ประสะจันทร์แดง	เย็นสุขุม	ยาผงบรรจุแคปซูล	แปรไข้	ใช้กับผู้ป่วยที่มีอาการค้ำเนินโรคไปจนถึงสมุฏฐานเสมหะ	ร้อยละ 50
6	ประสะเปราะใหญ่	สุขุมร้อน	ยาผงบรรจุแคปซูล	แปรไข้	ใช้กับผู้ป่วยที่มีอาการค้ำเนินโรคไปจนถึงสมุฏฐานวาตะ	ร้อยละ 50
7	จันทฤทัย	สุขุมเย็น	ยาบดเป็นผง ละลายน้ำดอง	ครอบไข้	ใช้กับผู้ป่วยที่มีอาการค้ำเนินโรคไปจนถึงสมุฏฐานปฐวี หรือใช้เพื่อสันนิบาต	ร้อยละ 50
8	กล่อมนางนอน	สุขุม	ยาบดเป็นผง ชงกับน้ำกระสายยา หรือบรรจุแคปซูล	ครอบไข้	ใช้กับผู้ป่วยที่มีอาการค้ำเนินโรคไปจนถึงสมุฏฐานปฐวี เพื่อล่อมตับไว้ไม่ให้ทรุดลงได้	ร้อยละ 30
9	ยาหอมนวโกฐ	สุขุมร้อน	ยาผงชงน้ำร้อน หรือกระสายยา	ครอบไข้	ใช้กับผู้ป่วยที่มีอาการเกี่ยวกับลมปลายไข้ เช่น สะอึก อาเจียน	ร้อยละ 50
10	ยาหอมทิพโอสถ	สุขุมร้อน	ยาบดเป็นผงชงน้ำร้อน หรือ น้ำกระสายยา	ครอบไข้	ใช้กับผู้ป่วยที่มีอาการเกี่ยวกับลมปลายไข้ เช่น วิงเวียนศีรษะ อ่อนเพลีย จิตขุ่นมัว	ร้อยละ 50
11	ยาหอมอินทจักร์	สุขุมร้อน	ยาบดเป็นผงชงน้ำร้อน หรือ น้ำกระสายยา	ครอบไข้	ใช้กับผู้ป่วยที่มีอาการเกี่ยวกับลมปลายไข้ เช่น ลมสันนิบาต ลมบาทจิต	ร้อยละ 30
12	ยาหอมเทพจิตร	สุขุมเย็น	ยาบดเป็นผงชงน้ำร้อน หรือ น้ำกระสายยา	ครอบไข้	ใช้กับผู้ป่วยที่มีอาการเกี่ยวกับลมปลายไข้ เช่น จิตขุ่นมัว ฟุ้งซ่าน กลุ่มอกคับใจ	ร้อยละ 50
13	ยาธาตุบรรจบ	สุขุมร้อน	ยาบดเป็นผงบรรจุแคปซูล	ครอบไข้	ใช้กับผู้ป่วยที่มีอาการเกี่ยวกับลมปลายไข้ เช่น ท้องอืดเพื่อ เรอจากเสียด สะอึก	ร้อยละ 50
14	น้ำฝิ่นมะนาวเกลือ	ร้อนสุขุม	ยาผสม (ไม่ผ่านความร้อน)	แปรไข้	ใช้กับผู้ป่วยที่มีอาการไข้ต่ำ ร่วมกับอาการเจ็บคอ ไอ มีเสมหะ	ร้อยละ 30
15	น้ำจิง	ร้อนสุขุม	ยาต้มกิน	แปรไข้	ใช้กับผู้ป่วยที่มีอาการไข้ที่มีอาการทางวาตะ เช่น ท้องอืด คลื่นไส้	ร้อยละ 30

ตาราง 2 (ต่อ)

ลำดับ	ชื่อยา	รสประธาน	รูปแบบยา	กลุ่มยา	ข้อบ่งใช้ยา	ความถี่ในการใช้ยา
16	อัมฤควาที	สุขุมเย็น	ยาผงละลายน้ำกิน หรือ น้ำกระสายยา	แก้ปวด	ใช้กับผู้ป่วยที่มีอาการไอที่คอแห้งมีเสมหะเหนียว ไอเป็นชุด	ร้อยละ 30
17	ประสะมะแว้ง	ร้อนสุขุม	ยาผงละลายน้ำกิน หรือ ใช้กวาดคอ	แก้ไอ	ใช้กับผู้ป่วยที่มีอาการระคายคอ ไอที่มีอาการคล้ายหลอดลมอักเสบ ไอเหนียว หอบหายใจไม่สะดวก	ร้อยละ 30
18	ตรีผลา/มหาพิภักดิ์	เย็นสุขุม	ยาต้มกิน	ครอบไข้	ใช้หลังจากใช้ยากระทั้งไข้ และแก้ไข้แล้ว เพื่อเป็นการปรับธาตุให้บริสุทธิ์ เหมาะกับผู้ป่วยที่ใช้ในคืนวันฤดู หรือ ผู้ที่มีอาการทางปิตตะกำเริบเรื้อรัง	ร้อยละ 30
19	ยาฝนแก้ไข้ทั้งปวง	เย็น	ยาฝนน้ำกิน	กระทั้งไข้	ใช้กับผู้ป่วยทุกรายที่เป็นไข้พิษ หรือ ไข้อกผื่น เช่น ไข้หัด	ร้อยละ 100
20	ยาพ่น/ยาเป่าลม(หมอพื้นบ้าน จ.ร้อยเอ็ด)	-	ยาพ่นพร้อมคาถากำกับ	แก้ไอ	ใช้กับผู้ป่วยทุกรายที่เป็นไข้พิษ หรือ ไข้อกผื่น	ร้อยละ 100
21	ยาทั้งพิษ	เย็น	ยาฝนกับน้ำกิน และ ทา	กระทั้งไข้	ใช้กับผู้ป่วยทุกรายที่เป็นไข้อกผื่น	ร้อยละ 90
22	ยาทา	เย็นสุขุม	ยาต้มเอาหน้าทา ซิลิโคน	แก้ไอ	ใช้กับผู้ป่วยทุกรายที่เป็นไข้อกผื่น	ร้อยละ 80
23	ยาถ่าย	เย็นสุขุม	ยาต้มกิน กินเวลาเดียว กับ ยาแก้ไอ	แก้ไอ	ใช้กับผู้ป่วยที่มีอาการไอ ไข้อกผื่น ร่วมกับท้องผูก	ร้อยละ 50
24	ยาพ่น (หมอพื้นบ้าน จ.สิงห์บุรี)	เย็นสุขุม	ยาพ่นพร้อมคาถากำกับ	แก้ไอ	ใช้กับผู้ป่วยทุกรายที่เป็นไข้พิษ และ ไข้อกผื่น	ร้อยละ 100
25	ยาปรับธาตุ	สุขุม	ยาต้มกิน	ครอบไข้	ใช้กับผู้ป่วยทุกรายที่เป็นไข้พิษ และ ไข้อกผื่น	ร้อยละ 100

ภาพ 3 กระบวนการรักษาไข้พิษไข้กาฬตามกลไกทรีธาตุสมภูฐาน ตามองค์ความรู้ของผู้เชี่ยวชาญ

1. ตามหลักการ “กระทุ้งพิษให้สิ้น ถ้ากระทุ้งไม่สิ้นจะลงไปกินตับปอด” แสดงให้เห็นว่า การกระทุ้งพิษใช้นั้นสามารถทำให้สิ้นได้ในขั้นตอนแรก คือ ขั้นตอนการไช่ยากระทุ้งพิษแก้หัวดวง ซึ่งมีฤทธิ์แก้ไข้ แก้ปวด แก้ไข้ มาลาเรีย ด้านการอักเสบ ฤทธิ์ด้านเชื้อจุลชีพ ฤทธิ์ด้านอนุมูลอิสระ ยืนยันถึงประสิทธิภาพและความปลอดภัยไม่เป็นอันตรายต่อดับในระยะยาว (Burusliam, 2020) นิยมใช้กับโรคไข้ที่มีอาการออกผื่น ไข้หวัดใหญ่ หรือไข้ที่มีอาการปวดข้อ (Puangkeaw, 2021) แต่หากยังกระทุ้งพิษไม่สิ้นโรคอาจดำเนินไป ทำให้ต้องมีการรักษาตามกระบวนการจนครบ 3 ชั้น ดังนั้นการรักษาจึงมีได้ 4 รูปแบบ หรือ 4 ระดับ คือ (1) วางยากระทุ้งพิษสิ้น ในช่วงปิดตะสมภูฐาน ผู้ป่วยหายเป็นปกติ (2) วางยากระทุ้งพิษ

2. การวางยารักษาผู้ป่วยของผู้เชี่ยวชาญทั้ง 7 ท่านนั้นแตกต่างกันไปตามทักษะความรู้และบริบทของงานปฏิบัติงาน โดยแพทย์แผนไทยที่ปฏิบัติงานอยู่ในระบบจะใช้ยาที่เป็นยาสามัญประจำบ้านที่ได้รับการศึกษาวิจัยมีผลการยืนยันที่สามารถใช้ได้ผลดีและค่อนข้างปลอดภัย และมีรูปแบบของยาที่ทันสมัย เช่น ยาที่บดเป็นผงบรรจุแคปซูลหรือบดเป็นผงชงกับน้ำ โดยการพิจารณาตามกระบวนการ 3 ขั้นตอนสอดคล้องตามตรียาสมุนไพร เริ่มจากปิดตะสมุนไพรจนถึงปฐวีสมุนไพร หมอพื้นบ้านมีขั้นตอนการรักษาที่ไม่ซับซ้อนยาที่ใช้บ่อยในผู้ป่วยแต่ละคน 1-3 ชนิด และเป็นยาที่ปรุงด้วยวิธีฝน ตำ หรือบด ซึ่งส่วนประกอบของสมุนไพรมักสืบทอดจากธรรมชาติ หรือจากแหล่งปลูกในชุมชน ทำให้ได้ยาสดใหม่ อีกทั้งการกำหนดข้อห้ามหรือ “ชะล่า” ให้ผู้ป่วยถือปฏิบัติอย่างเคร่งครัด และการใช้พิธีกรรมร่วมด้วยนับเป็นกุศโลบายในการดูแลสุขภาพแบบองค์รวมที่สอดคล้องกับวิถีชีวิตชุมชน ส่วนแพทย์แผนปัจจุบันและผู้เชี่ยวชาญที่เป็นเภสัชกรแผนปัจจุบัน ยึดหลักการใช้ยาตามฤทธิ์ของสารที่มีอยู่ในสมุนไพร ที่ช่วยให้ผู้ป่วยอาการไข้พิษไข้กาฬที่อาการไม่รุนแรง หายเป็นปกติได้ ได้แก่ ฤทธิ์ฆ่าเชื้อ ฤทธิ์ต้านการอักเสบ และฤทธิ์ที่ช่วยกระตุ้นการสร้างภูมิคุ้มกันในร่างกายผู้ป่วยมีความจำเป็นต้องรับประทานยาให้ต่อเนื่อง ซึ่งเป็นหลักการเดียวกับการกระทุ้งพิษให้สิ้น

3. ในทางการแพทย์แผนไทย มักจะไม่ใช้ยาที่เป็นสมุนไพรเดี่ยวในอาการที่รุนแรง เช่น ผู้เชี่ยวชาญจะใช้ฟ้าทะลายโจรร่วมกับยาหารากในกรณีไข้พิษ หากผู้ป่วยมีอาการรุนแรงหรือมีการดำเนินโรคที่ซับซ้อน การรักษาด้วยสมุนไพรเดี่ยวจะมีข้อจำกัด อาจจะทำให้เกิดอาการข้างเคียงหรือเป็นพิษจากตัวยาในสมุนไพรเองหรือว่าตัวยาอื่นในสมุนไพรก็ได้ (Peuakkhong, 2020)

4. ผลการวิจัย สามารถนำไปเป็นแนวทางการถ่ายทอดความรู้ให้กับผู้เรียนเพื่อความเข้าใจกระบวนการรักษาและกลไกการเกิดโรค และบุคลากรทางการแพทย์

แผนไทยสามารถประยุกต์ใช้ความรู้ประกอบการวางแผนรักษาที่สอดคล้องกับสมรรถนะของผู้ป่วยมากขึ้น

ข้อเสนอแนะ

1. ควรมีการศึกษาเกี่ยวกับข้อห้ามในการรักษาไข้พิษไข้กาฬตามพระคัมภีร์ตักกาศิลาวามีผลต่อผู้ป่วยอย่างไร

2. ควรมีการศึกษาเพื่อรวบรวม จัดกลุ่ม หรือคัดเลือกตำรายารักษาไข้พิษไข้กาฬต่าง ๆ ที่มีความเหมาะสมในการใช้ในสภาวะปัจจุบัน เพื่อเป็นทางเลือกในการพัฒนาใช้ประโยชน์ได้อย่างแพร่หลายต่อไป

3. ควรมีการศึกษาชำระ เอกสารตำราหลักทางการแพทย์แผนไทย เพื่อปรับปรุงพัฒนาข้อมูลเนื้อหาพระคัมภีร์ตักกาศิลาวามีความถูกต้องด้านการพิมพ์ และการอธิบายรายละเอียดเพิ่มเติม เช่นสมุนไพรแต่ละชนิดใช้ส่วนใด ยาแต่ละชนิดเป็นรูปแบบยาใด เพื่อประโยชน์ต่อการประยุกต์ใช้

กิตติกรรมประกาศ

ขอขอบพระคุณผู้เชี่ยวชาญทั้ง 7 ท่านที่กรุณาให้ข้อมูลด้านองค์ความรู้จากประสบการณ์ที่มีคุณค่าต่อผลการวิจัย ซึ่งได้แก่อาจารย์กิตติ กิตติจารุวงศ์ อาจารย์ชัยพร กลิ่นจันทร์ นายแพทย์จักรวาล เผือกคง นายแพทย์พิเชฐ บัญญัติ ผศ.ดร.ภก.วุฒิชัย วิสุทธีพรต พ่อทองสา เจริญตา และแม่ทองคำ บุญเพชร ขอขอบพระคุณอาจารย์ธนวรรธน์ เนื่องศรีที่ได้ช่วยแนะนำการศึกษาค้นคว้าข้อมูลอ้างอิงด้านการใช้ร่ายกับการรักษาโรค และขอขอบพระคุณผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องทุกท่านที่ได้ความร่วมมือ อำนวยความสะดวกในการเก็บรวบรวมข้อมูลเป็นอย่างดี

References

Banlaksana, S., & Kittichachorn, A. (1969). *Compendium of traditional Thai Medicine*. Bangkok: Office of the Prime Minister's Secretariat Press. (in Thai)

- Bunyen, M., Chantachon, S., & Chaloemsaen, P. (2018). Patterns of local wisdom used for conserving herbs with properties of scarlet fever and meningococcal disease treatment according to taxila pharmacopeia. *Journal of MCU Social Science Review*, 7(1), 212-222. (in Thai)
- Chumpol, P. (1998). *History of Thai traditional medicine: A study from pharmaceutical documents*. Nakhon Pathom: Research and Development Institute, Silpakorn University. (in Thai)
- Department of Thai Traditional and Alternative Medicine, Office of Intellectual Property Promotion, Ministry of Culture. (1999). *Textbook of medicine in the 5th reign*. Bangkok: Amarin Printing and Publishing Public Company Limited. (in Thai)
- Department of the Art of Healing, the Ministry of Public Health. (1998). *Manual of general Thai traditional medicine, medical sciences*. Bangkok: Department of the Art of Healing, the Ministry of Public Health. (in Thai)
- Institute of the Thai Language, Department of Curriculum and Instruction Development, Ministry of Education. (1999). *Folk medicine: Medical wisdom and literary heritage of the nation. The teacher s' council of Thailand*. Bangkok: Ministry of Education. (in Thai)
- Ministry of Education, Medical Services, Medical Knowledge and Cultural Heritage of the Nation. (1999). *Medical services, medical knowledge and cultural heritage of the nation*. Bangkok: Kurusapa Printing Ladphrao Press. (in Thai)
- Nuttamakul, T. (2020). Taste of herbal medicine affecting on principal tastes (Ya Rot Prathan) classification: A discriminant analysis. *Journal of Thai Traditional and Alternative Medicine*, 18(1), 145. (in Thai)
- Oykhram, J. (2017). *A study of traditional medicine in snakebite treatment: A case study of Doctor Loh Chanatjit Tapnaphon, Nakhon Chai Si District, Nakhon Pathom Province. International (4th) and National Academic Conference: Research and Innovation in Health*. Bangkok: Network of Academic Institutes of Public Health and Medical Technology (IPST) (in Thai)
- Pengthongameuang, K. (2019). *Survey on the use of herbal medicine in the community of Ban Koe Ao, Khueang Nai District, Ubon Ratchathani Province*. Bangkok: Thai Press. (in Thai)
- Peuakkhong, J. (2020). *Traditional Thai medicine: The case of Kariyat medicine against COVID-19*. Retrieved from <https://www.blockdit.com/pages/5f4af0c8ab2f7e1c4e2d2f19>. (in Thai)
- Phetrakasik, P. (2014). The theory of traditional Thai medicine and the theory of contemporary medicine. *Journal of Thai Traditional and Alternative Medicine*, 12(2), 167. (in Thai)
- Phitsanuprasatwet, P. (1907). *Comprehensive medical science* (2nd ed.). Bangkok: Pruthimas Press. (in Thai)
- Phitsanuprasatwet, P. (1907). *Medical texts*. Bangkok: Thai Press. (in Thai)
- Phitsanuprasatwet, P. (1907). *Medical texts* (2nd ed.). Bangkok: Supakarn Jamroen Press. (in Thai)
- Phitsanuprasatwet, P. (1907). *Comprehensive medical science* (3rd ed.). Bangkok: Samakkhi Press. (in Thai)
- Phromchat, S., (2020). *Study of the Knowledge on Treating Fever by Local Doctors in Kantaralak District*. Sisaket: Local Doctors of Kantaralak District. (in Thai)

- Phromphitak, W. (2020). *Study of Herbal Medicine for Fever in Traditional Thai Medical Texts (Preserving Edition) Volume 1: Analysis of Thai Pharmacology and Scientific Evidence*. Bangkok: Traditional Thai Medical. (in Thai)
- Rehabilitating and Promoting Traditional Thai Medicine: Biomedical College (Chivagkomarapaj), Foundation. (2015). *Textbook of traditional Thai medicine*. Bangkok: Chulalongkorn University Press. (in Thai)
- Rehabilitating and Promoting Traditional Thai Medicine: Biomedical College (Chivagkomarapaj), Foundation. (2012). *Textbook of traditional Thai medicine: Development* (4th ed.). Bangkok: Usakorn Press.
- Sapcharoen, P. (1992). *Translation of Dhamma Issara document 'Phra Ajarn Kenlawong's complete medicinal textbook'*. Thai Traditional Medicine Institute, Department of Medical Services, Ministry of Public Health, Provincial Public Health Office of Prachinburi. Bangkok: Community Printing House, Thai Agricultural Cooperative. (in Thai)
- School of Traditional Medicine (Wat Phra Chetuphon). (2022). *Comprehensive Medical Science, 1, 2, 3 by Phraya Phitsanuprasatwet*. Bangkok: Wat Phra Chetuphon (in Thai)
- Sriamontree, K. (2015). *A study on the use of taste as an indicator of the medicinal properties of Thai herbal medicine*. Bangkok: Thai Herbal Medicine (in Thai)
- Sukkit, N. (1953). *Ayurveda Education*. Bangkok: Prom Jak Printing House. (in Thai)
- Suphap, S. (2020). *Local Doctor's Knowledge on the Treatment of Snakebite in Nong Koon District, Sisaket Province*. Sisaket: Local Doctors of Nong Koon District. (in Thai) (in Thai)
- Thai Traditional Medicine and Alternative Medicine Unit. (2020). *Thai Traditional Medicine and Alternative Medicine Unit, Health Service Network, Nong Koon District, Sisaket Province*. Retrieved from <http://203.157.165.111/ttm/wp-content/uploads/2020/07/12-nonkoon.pdf> (in Thai)
- The Fine Arts Department. (2002). *Inscription of Medicinal Texts at Wat Ratchaorasaram Ratchaworawiharn*. Bangkok: Artit Product Group Company Limited. (in Thai)
- The War Veterans Organization of Thailand Under Royal Patronage. (2012). *The Book of Phra Naresuan's*. Bangkok: His Majesty the King Printing House. (in Thai)
- Traditional Thai Medicine Institute, Office of Health Data Standards, Health Information Standards Development Center, and Northern Region Training and Development Center. (1997). *Herbal Medicine for Health Information Work* (2nd ed.). Bangkok: Armed Forces Research Institute of Medical Sciences Printing House. (in Thai)

